

TEORIE MOLEKULOVÝCH ORBITALŮ (MOLEKULY AH₂, AH₃ AH₄),

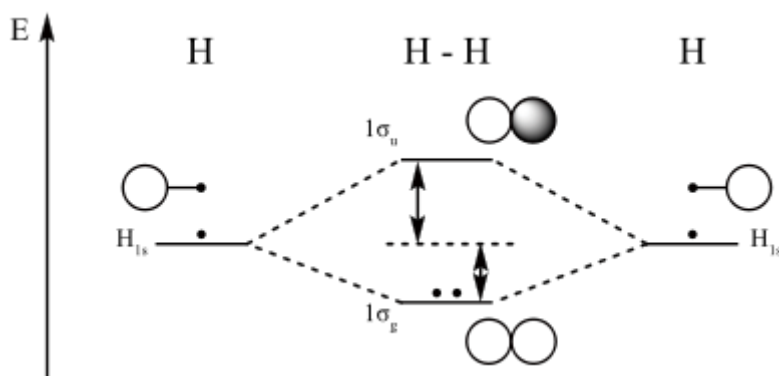
ÚVOD DO SYMETRIE (Řešení)

Úkol č. 9.1 (Opakování – molekula H₂)

Načrtněte interakční diagram MO pro molekulu H₂ (bodová grupa $D_{\infty h}$). Jaké MO vzniknou a jaký bude jejich počet? Doplňte příslušný počet elektronů, vypočtete řád vazby, doplňte symetrické nálepky vzniklých MO a naznačte prvky symetrie (E , C_n , σ , ...)

Řešení: Molekula vodíku má lineární geometrii a má tyto prvky symetrie:

Identitu E , ∞ -četnou nevlastní osu symetrie S_{∞} , ∞ -četnou rotační osu symetrie C_{∞} (atomy leží v této ose), ∞ horizontálních rovin symetrie $\infty\sigma_h$, střed symetrie i a dvojčetnou osu symetrie C_2 (kolmá na rovinu molekuly a prochází středem vazby H–H). Všechny biatomické molekuly tohoto typu mají stejnou symetrii: N₂, O₂, ... ale také například CO₂. Lineární molekuly, kterým chybí střed symetrie patří k bodové grupě $C_{\infty v}$ (HF, CO, HCN,...).

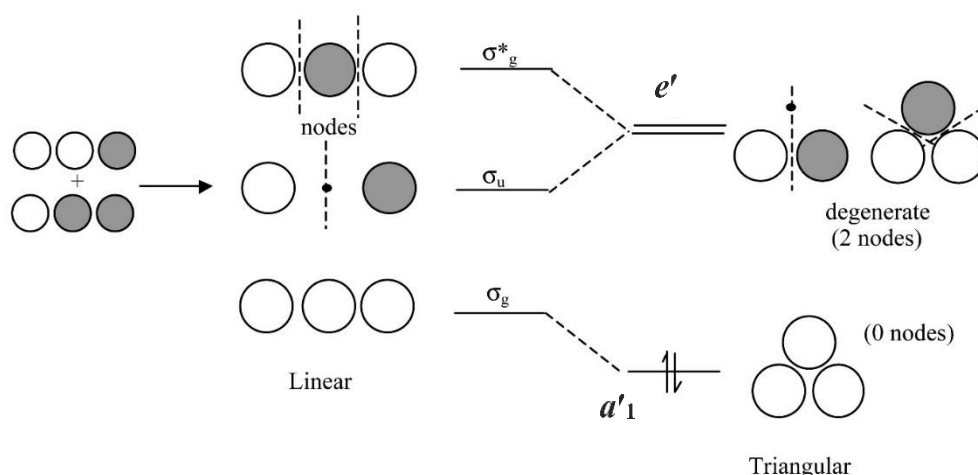

Ze dvou atomových orbitalů (AO) typu s vzniknou dva molekulové orbitály (MO), kdy v energii níže ležící je vazebný σ a je-li obsazen elektrony, molekulu stabilizuje. V energii výše ležící je σ^* orbital protivazebný a je-li obsazen elektrony, molekula je destabilizována. Symetrické nálepky g (gerade) a u (ungerade) umístíme dle toho, zda při operaci zrcadlení přes střed symetrie mění vlnová funkce (orbital) znaménko. Řád vazby pak spočítáme jako $\frac{1}{2}$ (počet vazebných e^- – počet protivazebných e^-). Pro naši molekulu je řád vazby roven jedné.

Úkol č. 9.2 (Molekula H₃⁺)

Uvažujme molekulu H₃⁺. Načrtněte dvě možné struktury (se symetrií $D_{\infty h}$ a D_{3h}) této molekuly, přičemž pro každou z nich nakreslete interakční diagram MO. Doplňte počet elektronů a oba diagramy porovnejte. Nápoděda: Diagram MO sestavte z fragmentových, kdy jeden fragment je tvořen H₂ a druhý H.

Řešení: První struktura může mít lineární geometrii ($D_{\infty h}$), naproti tomu druhá může vytvořit cyklus se symetrií D_{3h} . V případě první molekuly jsou prvky symetrie totožné s molekulou H₂, cyklická molekula má tyto některé prvky symetrie: Identita E , trojčetnou rotační osu symetrie C_3 (kolmá na rovinu molekuly), tři vertikální roviny symetrie $3\sigma_v$ a jednu rovinu horizontální σ_h (která leží v rovině molekuly). Pro úplnost jsou uvedeny v tabulkách charakterů.

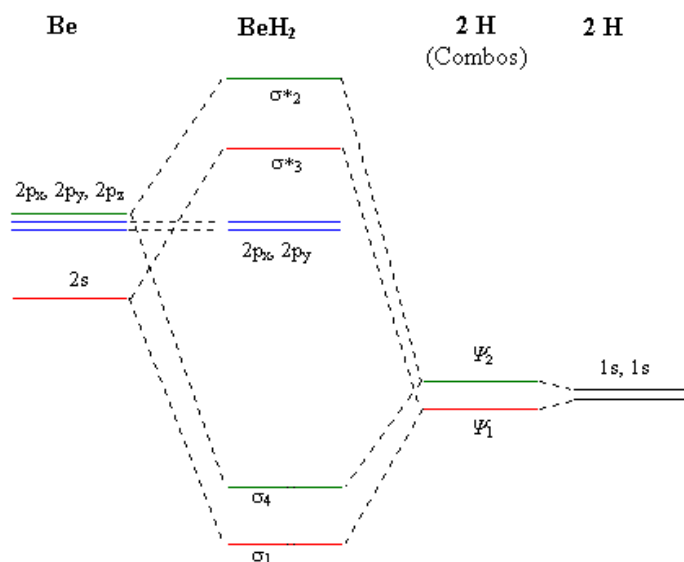
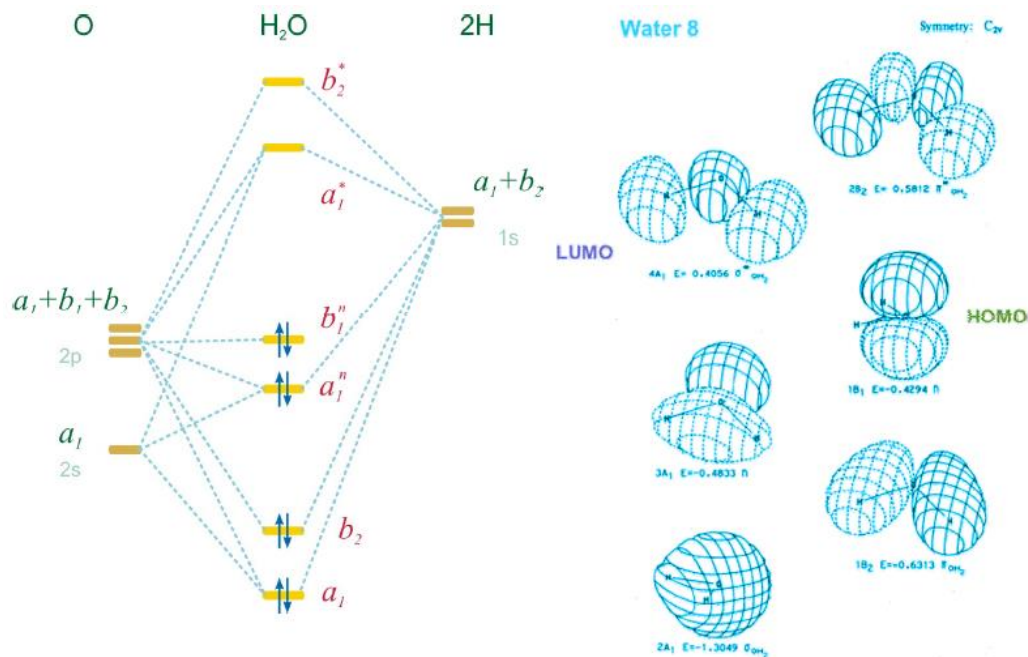
Zatímco u lineární molekuly se setkáváme se známými symetrickými nálepkami molekulových orbitalů, u cyklické molekuly je tomu trochu jinak. Písmena A, B (resp. a , b) představují takové orbitaly, které nejsou degenerované (jsou jednorozměrné), přičemž a je symetrická vůči rotaci o $2\pi/n$ kolem hlavní osy C_n , b je antisymetrická (e představuje dvourozměrnou reprezentaci, tj. dvojnou degeneraci, t trojnou ...). Indexy 1, 2 píšeme tehdy, je-li přítomna dvojčetná osa C_2 kolmá na hlavní osu symetrie, kdy 1 znamená symetrii (2 antisymetrii) vůči operaci $\hat{C}_2$. Je-li přítomna horizontální rovina symetrie σ_h , přidáváme ještě ' (resp. ") , což znamená symetrii (resp. antisymetrii) vůči operaci $\hat{\sigma}_h$. Doplníme 2 elektrony (molekule chybí 1 elektron), přičemž začínáme od nejnižší ležícího v energii. Nižší ležící je právě ten, který má nejméně (resp. žádné) uzlových rovin.

Úkol č. 9.3 (Molekuly typu AH_2 s rozdílnou symetrií)

O vodě se říká, že má dva ne vazebné elektronové páry, ale jak tomu je doopravdy? Nakreslete diagram MO vody H_2O (C_{2v}) a hydridu berylnatého BeH_2 ($D_{\infty h}$) z fragmentových orbitalů, které jsou tvořeny fragmenty H_2 a fragmentovými AO daného prvku. Doplněte počet elektronů, symetrické nálepky a obě molekuly porovnejte (energie MO, složení a případně reaktivita). Uveďte další příklady molekul odpovídající těmto bodovým grupám.

Řešení: V symetrii C_{2v} není přítomna žádná degenerace. Dvě dvouelektronové vazby nejsou ekvivalentní, stejně tak ne vazebné elektronové páry nejsou ekvivalentní. HOMO odpovídá čistě ne vazebnému elektronovému páru a je to právě tento, který vstupuje do interakcí s LUMO jiných molekul (jednoduše řečeno). Druhý elektronový pár není čistě ne vazebný, nicméně je zodpovědný za nelineární geometrii (vliv interakce MO uvnitř molekuly, nikoli „tlak“ volných elektronových párů, jak je často prezentováno).

Další molekuly se symetrií jako voda: CH_2 , H_2CO , $Z-C_2H_2Cl_2, \dots$

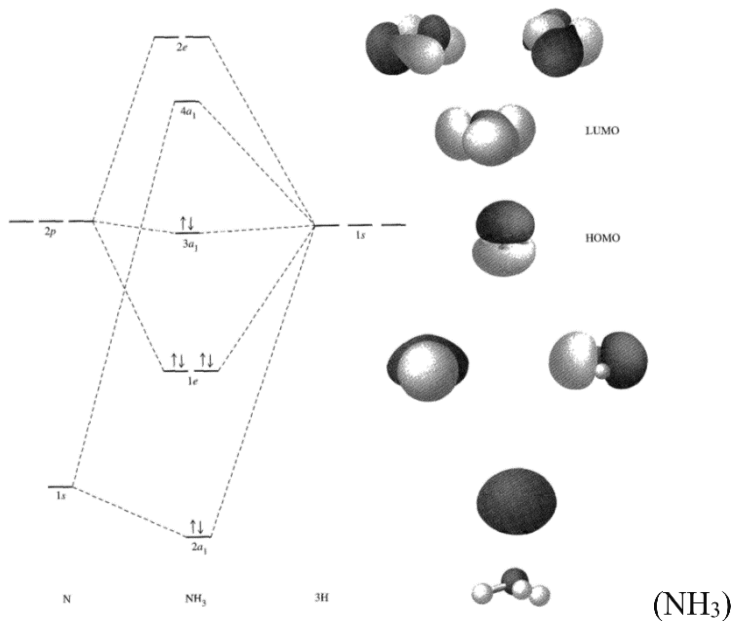
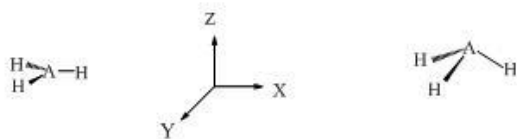
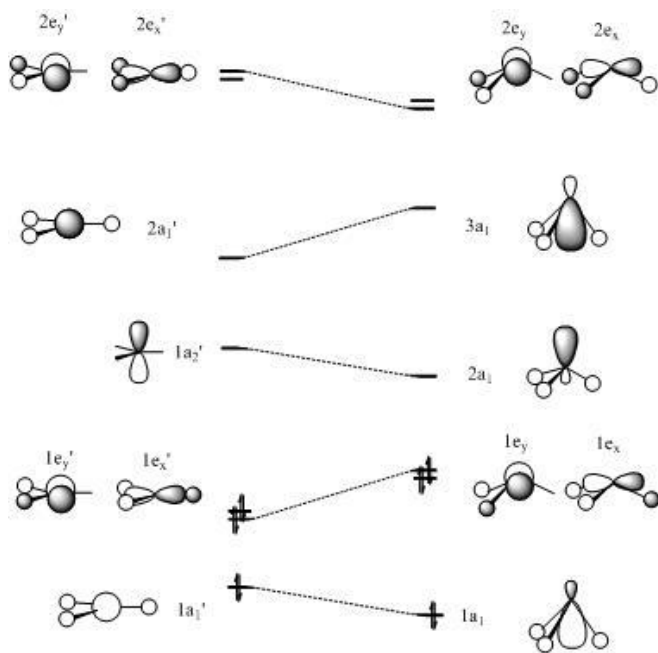

Úkol č. 9.4 (Molekuly typu AH₃ s rozdílnou symetrií)

Amoniak NH₃ je typickým příkladem molekuly se symetrií C_{3v}. Naproti tomu hydrid boritý je krásným příkladem molekuly se symetrií D_{3h}. Nakreslete diagramy MO pro obě molekuly, doplňte počty elektronů, symetrické nálepky a obě molekuly porovnejte (energie MO, složení a případně reaktivita). Nápověda: Využití fragmentových orbitalů H₃ a fragmentových AO daného p-prvku. Uveďte další příklady molekul odpovídající těmto bodovým grupám.

Řešení: Obdobná interpretace jako u vody. Je přítomna dvojnásobná degenerace.

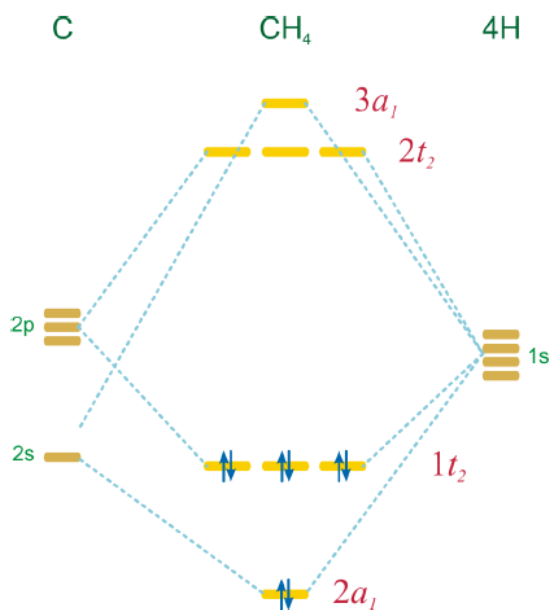
Další příklady: CH₃ (ovšem může být i planární), POCl₃,...

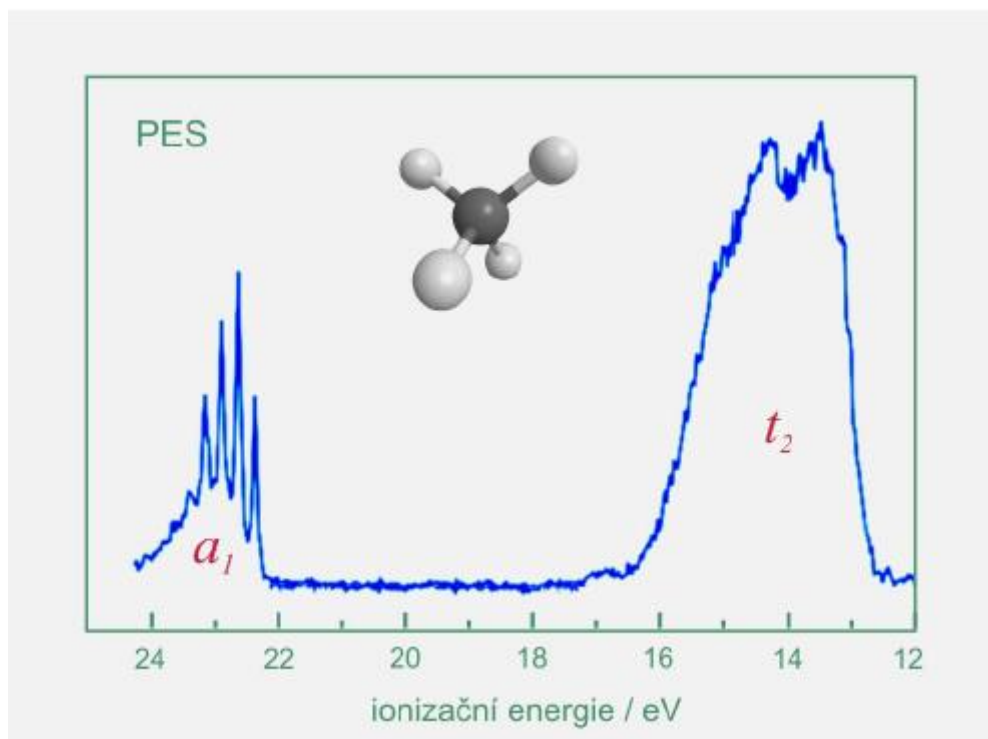
Úkol č. 9.5 (AH₄ v symetrii T_d)

Na střední škole jste se učili, že v molekule methanu CH₄ (bodová grupa T_d) při hybridizaci dochází k energiovému sjednocení orbitalů a vznikají tzv. sp³ hybridní orbitály. Nakreslete diagram MO pro tuto molekulu, doplňte počet elektronů a symetrické nálepky a rozhodněte, do jaké míry toto tvrzení koreluje s interpretací na základě diagramu MO.

Řešení:

V bodové grupě T_d je nejvýše možná trojná degenerace. Čtyři dvouelektronové vazby nejsou ekvivalentní (nejsou sp^3 hybridní orbitály), což je v souladu s experimentem PES.

Tabulky charakterů

C_{2v} ($2mm$)	E	C_2	$\sigma_v(xz)$	$\sigma'_v(yz)$		
A_1	1	1	1	1	z	x^2, y^2, z^2
A_2	1	1	-1	-1	R_z	xy
B_1	1	-1	1	-1	x, R_y	xz
B_2	1	-1	-1	1	y, R_x	yz

C_{3v} ($3m$)	E	$2C_3$	$3\sigma_v$			
A_1	1	1	1	z	$x^2 + y^2, z^2$	
A_2	1	1	-1	R_z		
E	2	-1	0	$(x, y)(R_x, R_y)$	$(x^2 - y^2, 2xy)(xz, yz)$	

D_{3h} ($\bar{6}$) $m2$	E	$2C_3$	$3C_2$	σ_h	$2S_3$	$3\sigma_v$		
A'_1	1	1	1	1	1	1	$x^2 + y^2, z^2$	
A'_2	1	1	-1	1	1	-1	R_z	
E'	2	-1	0	2	-1	0	(x, y)	$(x^2 - y^2, 2xy)$
A''_1	1	1	1	-1	-1	-1		
A''_2	1	1	-1	-1	-1	1	z	
E''	2	-1	0	-2	1	0	(R_x, R_y)	(xy, yz)

T_d ($\bar{4}3m$)	E	$8C_3$	$3C_2$	$6S_4$	$6\sigma_d$		
A_1	1	1	1	1	1	$x^2 + y^2 + z^2$	
A_2	1	1	1	-1	-1		
E	2	-1	2	0	0	$(2z^2 - x^2 - y^2, \sqrt{3}(x^2 - y^2))$	
T_1	3	0	-1	1	-1	(R_x, R_y, R_z)	
T_2	3	0	-1	-1	1	(x, y, z)	(xy, xz, yz)